

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

Стахів І. М.

ЛЕКЦІЯ № 13

МЕТОДИ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА КРИТЕРІЇ ЇЇ
ОЦІНЮВАННЯ

з навчальної дисципліни
„Облік і аудит”
для студентів спеціальності 073 „Менеджмент”
рівень освіти – бакалавр

Тема 13. МЕТОДИ АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА КРИТЕРІЇ ЇЇ ОЦІНЮВАННЯ

1 Методи аудиту

2 Методичні прийоми аудиту

3.1 Методи аудиту

Метод – це спосіб дослідження явищ, процесів створених людиною систем і сукупність прийомів, за допомогою яких оцінюється стан об'єкта, що вивчається. Методи будь-якої науки поділяють на загальнонаукові і спеціальні.

Методи аудиту як науки поділяються на загальнонаукові й власне аудиторські. Аудит має свій метод дослідження, який ґрунтується на основних положеннях діалектичного методу пізнання і на законах політичної економії. Економічні процеси, що виникають і проходять на підприємствах, являють собою дещо ціле, узагальнене, без відмінності окремих частин та властивостей. За такими узагальнюючими даними можна з'ясувати тенденції розвитку підприємства, але це не дає можливості встановити причини цих явищ, виявити напрямки й шляхи впливу на економічні процеси на підприємстві. Тому виникає необхідність загальне явище розчленити на складові частини, щоб виділити провідні чинники. Таке розчленування об'єкта, що вивчається, на його складові частини називається аналізом. Таким чином, аналіз економічних явищ являє собою абстрактне розчленування цих

явищ на складові частини шляхом використання спеціальних прийомів. Розчленування загального явища на складові частини дає змогу вивчити окремі сторони цього явища. Але таке розчленування разом з тим порушує цілісність сприйняття об'єкта, що досліджується. Тому, розчленивши економічне явище на складові частини, необхідно відновити єдність об'єкта, що вивчається. Цей зворотній процес абстрактного дослідження отримав назву синтезу – з'єднання думці окремих сторін явища.

Під **синтезом економічних явищ** розуміється об'єднання однорідних явищ, узагальнення впливу різних причин. У тісному зв'язку з аналізом і синтезом знаходяться такі категорії пізнання, як індукція і дедукція. **Індукція** являє собою спосіб логічного мислення, застосовуючи який від знання одиничного, меншого ступеня узагальненості, переходять до знання, яке має більш загальний характер. Таким чином, об'єкт вивчають, переходячи від часткового до загального. Згідно з індуктивним методом об'єкт вивчають, поступово переходячи від приватного до загального. Загальні положення при цьому засновуються на численних спостереженнях, локальних висновках, узагальненнях. Дедукцією називають спосіб логічного мислення, який полягає в русі від загального до одиничного, від пізнання більш загального до пізнання спільності меншого ступеня. Отже **дедукція** – це методичний прийом, що дозволяє робити висновки, поступово переходячи від загальних законів, положень і понять до приватних, навіть одиничних. В аудиті важливе значення мають обидві категорії, обидва способи методу.

Дедуктивний метод використовують при вивченні фінансовогосподарської діяльності підприємств, системи бухгалтерського обліку і взагалі ефективності системи управління підприємства.

Індуктивний метод застосовують в основному для вирішення різних локальних завдань, оцінки окремих господарських операцій. Індуктивний і дедуктивний методи в практиці економічних досліджень використовуються взаємозв'язано. До загальнонаукових методів, що використовуються в аудиті, доцільно віднести також абстрагування, моделювання, порівняння, групування та ін.

Розглядаючи аудит як науку, до власне аудиторських правомірно віднести методи, які можна об'єднати в три **групи**:

- **органолептичні** (інвентаризація, спостереження, експертизи, обстеження та ін.);
- **документальні** (перевірка документів по формі, суті та за змістом, камеральна перевірка, зустрічна перевірка, сканування, групування недоліків, узагальнення результатів та ін.);
- **розрахунково-аналітичні** (арифметична перевірка, економічний, статистичний, фінансовий аналіз).

Метод аудиту як практичної діяльності являє сукупність способів, прийомів для дослідження стану об'єктів, що вивчаються. Ці методи можна об'єднати в наступні групи: -прийоми першої групи дозволяють визначати кількісний і якісний стан об'єкта;

-друга група прийомів дозволяє визначити відхилення дійсного стану об'єкті від діючих норм і нормативів, планових показників та інших правил; -прийоми третьої групи пов'язані з оцінкою стану об'єкта (в минулому, теперішньому й майбутньому). До першої групи належать: огляд, перерахунок, зважування, вимірювання, що дозволяє визначити кількісний стан об'єкта, лабораторний аналіз, метою якого є визначення кількісного

стану об'єкта. Перевірка аудитором фактичної наявності окремих найменувань або всіх матеріалів дозволяє не тільки пересвідчитися в наявності, але й визначити стан обліку в місцях зберігання, порядок складання прибутково-витратних документів.

Друга група прийомів дозволяє зіставляти такі показники: - фактична наявність основних засобів виробництва, матеріальних ресурсів, продукції з реальними потребами і нормативами;

- кількість фактично використаних у виробництві сировини і матеріалів за діючими нормами;

- дані бухгалтерських документів з інформацією, що міститься в не бухгалтерських документах підприємства (пропусках, путівках та ін.);

- показники бухгалтерських документів підприємства, що перевіряється з відповідними документами інших підприємств щодо конкретних господарських операцій;

- результати контрольних вимірювань і запуску матеріалів у виробництво з обсягом робіт і аналогічними партіями матеріалів, зафіксованих у відповідних документах;

- фактичні показники фінансово-господарської діяльності з прогнозними, відповідними даними минулих періодів, показниками аналогічних підприємств; - господарські операції, зміст яких фіксується в бухгалтерських документах, з відповідними положеннями законодавства і інших нормативних документів;

- діючі на підприємстві системи управління і їх окремі підсистеми (структури, функції, методи і ін.) з вітчизняними і зарубіжними аналогами.

Зіставлення дозволяє визначити відхилення дійсного стану об'єктів, що вивчаються, від норм і нормативів, прогнозних показників, багатьох інших правил, відповідно до яких вони повинні функціонувати.

Третя група прийомів зв'язана з оцінкою минулого, справжнього і майбутнього стану об'єктів аудиту. Вони є логічним завершенням процесу зіставлення. Оцінюються стан ресурсів, доцільність і законність господарських операцій, достовірність економічної інформації, що виходить за межі підприємства, в тому числі бухгалтерської звітності, цілеспрямованість організаційних структур, методів і функцій управління, тобто оцінюється стан усіх об'єктів, щодо яких застосовуються обидва попередніх прийоми. Отже, методом аудиту є визначення реального дійсного якісного і кількісного стану об'єктів, виявлення відхилень, які мають місце, від базового або нормативного його стану і оцінка цих відхилень за критеріями доцільності й законності.

Систематичні завдання і мистецтво аудиторів полягає в тому, щоб застосовувати під час проведення аудиторських послуг найефективніші методичні прийоми для успішного виконання поставлених завдань.

Методичні прийоми організації аудиторської перевірки правомірно поділити на дві групи: - *способи організації перевірки - порядок проведення перевірки*

До способів організації перевірки відносять суцільний, вибірковий, аналітичний або комбінований.

При суцільному способі організації проводиться перевірка всієї без винятку інформації про господарські факти, процеси і явища. На підставі суцільної перевірки аудитор робить висновок про достовірність, повноту і

законність всіх операцій і звітних даних за весь період, що підлягав перевірці. При застосуванні суцільного способу організації перевірки значно зростають трудовитрати на її проведення, і, відповідно, її вартість. Але суцільна перевірка зводить до мінімального ризик невиявлення помилок. Як правило, суцільні перевірки проводяться в окремих випадках, коли необхідно встановити факт правопорушення, завданих збитків, шкоди або ін. На замовлення клієнта, найчастіше проводиться перевірка, що базується на вибірковому способі організації. Вибірковий спосіб організації перевірки передбачає вивчення частини документів. Обсяг документів, що підлягають перевірці, визначається аудитором виходячи з необхідності отримання достатніх доказів. Обсяг вибірки також залежить від рівня довіри до системи внутрішнього контролю.

Головна вимога до формування вибірки – її репрезентативність, тобто вона повинна відображати всі основні властивості генеральної сукупності для того, щоб аудитор мав змогу розповсюдити на всю сукупність власну думку, що склалася при проведенні перевірки вибірки документів. Якщо при проведенні вибіркової перевірки окремих господарських процесів встановлено факти порушень, помилок або зловживань, виникає необхідність проведення суцільної перевірки.

Аналітичний спосіб організації перевірки полягає в оцінці фінансових показників на підставі даних звітності. Тобто за такого способу у організації перевірки не висловлюється думка аудитора про достовірність, повноту і законність звітних даних, а з'ясовується фінансовий стан суб'єкта господарювання. Комбінований спосіб організації перевірки поєднує всі розглянуті вище. При організації перевірки із застосуванням комбінованого способу виділяються сфери обліку, що підлягають суцільній перевірці

(сфери, в яких висока ймовірність помилок, порушень і зловживань). До таких сфер відносять розрахунки за податками, операції з готівкою і валютними грошовими коштами та ін. Сфери обліку, що не ввійшли до переліку суцільної перевірки, підлягають вибірковій перевірці. При цьому обсяг вибірки може бути різним для кожної такої сфери обліку. Перевірені суцільним і вибірковим способами документи і зібрані докази дозволяють сформуванню думки аудитора про достовірність, повноту і законність звітних даних. Наступним кроком при проведенні перевірки комбінованим способом є виконання аналітичних розрахунків фінансових показників з метою формування думки аудитора про фінансовий стан суб'єкта господарювання, що перевіряється. Серед методичних прийомів організації аудиторської перевірки, крім способів, що застосовуються в аудиторській діяльності, виділяють порядок проведення перевірки. Перевірка документів за всіма сферами обліку і по всіх операціях без попереднього групування – це хронологічний порядок дослідження документів. Перевірка документів по кожній сфері обліку окремо – це систематизований порядок дослідження документів. Перевірка документів в порядку їх підшивки та за економічно однорідними операціями – це комбінований порядок дослідження документів. Перевірка частини документів – це вибірковий порядок дослідження документів

2 Методичні прийоми аудиту

До методичних прийомів проведення аудиторської перевірки відносять: огляд, опитування, підтвердження, фактичний контроль, документальну перевірку, сканування, аналітичні процедури, перерахунок.

Огляд – візуальна оцінка певних подій. У ході аудиторських процедур широко використовується обстеження об'єктів. Воно включає коло питань,

пов'язаних з вивченням організаційно-виробничої діяльності і перевіркою забезпечення збереження майна підприємства, що контролюється. Обстеження об'єктів доцільно провести на початку аудиторсько-ревізійних процедур. У процесі обстеження можна отримати інформацію про неполадки в організаційно-виробничій діяльності, а також одержати відповіді на багато питань, пов'язаних із забезпеченням збереження майна безпосередньо на об'єктах: - наявність невикористаного обладнання, його якісний стан і умови зберігання; - причини перебоїв у роботі діючого обладнання; наявність запасів сировини, - матеріалів і готової продукції і умови їх зберігання; дієвість пропускнуої системи підприємства при ввезенні й вивозі сировини, матеріалів і готової продукції; ведення оперативного обліку замовлень і постачання продукції та ін. При обстеженні об'єктів доцільно ознайомитися з організацією і веденням обліку в місцях зберігання матеріальних цінностей і готової продукції, дотриманням діючих правил і порядку оформлення документами операцій з їх оприбуткування і вибуття. При цьому особливу увагу звертають на ознайомлення з неофіційною документацією, тобто документами, що не проходять бухгалтерську обробку (документами і записами, які матеріально відповідальні працівники ведуть з власної ініціативи для фіксації розрахунків, пов'язаних з рухом грошових, матеріальних та інших цінностей). При необхідності в коло обстеження включають: анкетування, хронометраж, фотографування, спостереження за поведінкою матеріально відповідальних працівників на робочих місцях та ін.

Опитування – цей метод збору аудиторських доказів на початковій стадії перевірки дає аудитору можливість здобути інформацію для оцінки обсягів і ступеня складності робіт, які необхідно запланувати при складанні програми аудиту. Підтвердження – це одержання письмової відповіді від

незалежної третьої особи, яка підтверджує інформацію, що перевіряється аудитором.

Фактичний контроль – до прийомів фактичного контролю можна віднести інвентаризацію, контрольний обмір, обстеження об'єктів, контрольний запуск сировини у виробництво, лабораторний аналіз, контрольні перевірки та ін. Інвентаризація являє собою перевірку в натурі грошових коштів, матеріальних цінностей, стану розрахунків та інших статей балансу на певну дату.

Без інвентаризації неможливо дати об'єктивну оцінку збереження майна, визначити дійсні втрати сировини і матеріалів при їх зберіганні й перевезеннях у межах норм природного спаду, збиток, заподіяний недостачами, розтратою та іншими зловживаннями. Вона також використовується для визначення вилученого майна за підробленими документами, завищення цін та інших неправомірних дій посадових осіб. Інвентаризація грошових коштів на банківських рахунках підприємства проводиться шляхом звіряння залишків грошових коштів у балансі з приведеними залишками грошових коштів у виписках банку, Залежно від стану, способу обліку розрахункових операцій і форм розрахунків інвентаризація розрахунків з дебіторами і кредиторами може проводитися шляхом: - запиту в дебіторів і кредиторів про стан розрахунків; - взаємного звіряння заборгованості безпосередньо на підприємствах, з якими ведуться розрахунки; - зіставлення дат і сум, що перераховуються за платіжними дорученнями- ми, з датами і сумами оприбуткованих матеріальних і інших цінностей підприємства, яке перевіряється, і виявлення розходжень по документах без виїзду представника; - порівняння особових рахунків, що висилаються дебіторами і кредиторами, з особовими рахунками

підприємства, яке перевіряється; - зіставлення заборгованості по особовому рахунку дебітора або кредитора, що утворилася на кінець місяця з сумою подальшої оплати через банк (при кредиторській заборгованості) або з сумою оприбуткованих матеріальних чи інших цінностей у перших числах наступного місяця (при дебіторській заборгованості). Документальна перевірка – це перевірка документів і записів з метою визначення достовірності й законності операцій, що в них зафіксовані. Кожна господарська операція оформляється відповідними документами, на підставі їх також роблять записи в регістрах синтетичного і аналітичного обліку. На основі регістрів бухгалтерського обліку складають бухгалтерський баланс і звітність. Тому аудиторі для оцінки достовірності господарських операцій передусім вдаються до використання методичних прийомів перевірки документів і записів у регістрах бухгалтерського обліку.